

УДК 336.027

DOI: 10.30857/2786-5398.2023.1.3

**Валентина М. Панасюк, Олена В. Птащенко
Олександр Клак, Оксана Трубіцина
Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна
ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ: РЕАЛІЇ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

У даній роботі розглянуто основні характеристики експортно-імпортних операцій, умов їх обліку та оподаткування згідно сучасного стану та відповідно до міжнародних стандартів звітності. Виділено основні принципи податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності та представлено основний її алгоритм, що забезпечує ефективну роботу суб'єкту господарювання. Подано аналіз сучасної державної політики в області оподаткування та обліку, що дає можливість визначити основні пріоритети розвитку та розробити прогностичні значення. Визначено та обґрунтовано на основі дослідження сучасного митного середовища основні тенденції розвитку митної справи. Російсько-українська війна внесла чимало корективів у стратегію розвитку міжнародної економічної діяльності України та визначила її орієнтацію на європейський ринок. Експортно-імпортні операції, які є невід'ємною складовою зовнішньоекономічної діяльності, були повністю переорієнтовані на європейський ринок. Військова агресія прискорила процес подання заявки до вступу в Європейський Союз, що актуалізувало питання приведення системи оподаткування України відповідно до зони інтеграції. Метою роботи є аналіз змін у сфері експортно-економічних операцій, що відбулися із початком військової агресії з боку Росії, та пошук шляхів, що зможуть спростити облік даних операцій на підприємстві. У результаті дослідження було проаналізовано особливості та зазначено зміни у сфері оподаткування експортно-імпортних операцій зовнішньоекономічної діяльності, що виникли після введення воєнного стану в Україні. Станом на сьогодні правове середовище щодо питань оподаткування операцій зовнішньоекономічної торгівлі перебуває в процесі постійних змін стосовно викликів існування, тому залишається нагальна потреба у відслідковуванні даних змін для ефективного існування бізнесу в країні.

Ключові слова. експортно-імпортні операції; оподаткування; облік; митна політика; зовнішньоекономічна діяльність.

**Valentyna M. Panasyuk, Olena V. Ptashchenko
Oleksandr Klak, Oksana Trubitsyna
Western Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine
EXPORT-IMPORT OPERATIONS: REALITIES OF ACCOUNTING AND TAXATION
UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE**

The presented work examines the main characteristics of export-import transactions, their accounting and taxation conditions according to the current state and in accordance with international reporting standards. The main principles of tax policy in the field of foreign economic activity are highlighted and its main algorithm, which ensures the efficient operation of the business entity, is presented. An analysis of modern state policy in the field of taxation and accounting is presented, which makes it possible to determine the main development priorities and develop forecast values. The main trends in the development of customs affairs are defined and substantiated on the basis of the study of the modern customs environment. The Russian-Ukrainian war made many adjustments to the strategy of development of Ukraine's international economic activity and determined the orientation towards the European market. Export-import operations, which are an integral part of foreign economic activity, were completely reoriented to the European

market. The military aggression accelerated the process of submitting an application to join the European Union, which actualized the issue of bringing Ukraine's taxation system into line with the integration zone. The purpose of the work is to analyze the changes that occurred in the field of export and economic operations that occurred with the beginning of military aggression on the part of Russia and to find ways to simplify the accounting of these operations at the enterprise. As a result of the study, the peculiarities in the field of taxation of export-import operations of foreign economic activity, which arose after the introduction of martial law in Ukraine, were analyzed, the changes that took place were noted. As of today, the legal environment regarding taxation of foreign trade operations is in the process of constant changes in relation to the challenges of existence, therefore there is an urgent need to monitor these changes for the effective existence of business in the country.

Keywords: *export-import operations; taxation; accounting; customs policy; foreign economic activity.*

Вступ. Із початком становлення України як незалежної держави спостерігалась її різновекторність у політичній визначеності залежно від уподобань правлячої верхівки. Згодом саме це стало причиною низки соціальних та політичних подій, зокрема Революції гідності та військової агресії росії проти України, які стали визначальними індикаторами міжнародного розвитку для електоральної більшості. Шлях України до європейської інтеграції визначився після підписання угоди про асоціацію між Європейським Союзом (ЄС) та Україною. Варто зазначити, що на кінець 2021 року Україна просунулася у виконанні Угоди про асоціацію на рівні 63%. Повномасштабна війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року, прискорила рішення щодо підготовки та подання заявки на вступ до ЄС Президентом України 28 лютого 2022 року. Серед українського народу підтримка ідеї вступу України до ЄС становила рекордні 91% у березні 2022 року порівняно із квітнем 2014 року, коли рівень підтримки був 54%.

Серед європейських виборців також зростає підтримка вступу України до ЄС: станом на квітень 2022 року згоду висловили 66% громадян країн-членів ЄС. Уже тепер Євросоюз йде назустріч для поліпшення економічного середовища в країні в умовах воєнного стану, зокрема вдається до таких заходів: скасування мита при імпорті українських товарів строком на один рік; приєднання української об'єднаної енергетичної системи до європейської енергомережі (ENTSO-E); санкції на російські товари і послуги, що спричинило потребу їх заміщення [16]. Ситуація, що склалася на даний момент, відкриває нові можливості для українського ринку, але потребує наполегливої роботи для відповідності експортно-імпортним вимогам європейського середовища. Отже, шлях України до європейського середовища продовжується. Свої корективи вносить впровадження воєнного стану в країні, і саме тому відстеження ситуації щодо особливостей оподаткування експортно-імпортних операцій та пошук шляхів його удосконалення залишається актуальним питанням для наукового дослідження.

Аналіз літературних джерел. Для успішного ведення господарської діяльності необхідно налагодити ефективну та надійну систему бухгалтерського обліку для забезпечення законності, достовірності, своєчасності та повноти інформації про здійснення імпортно-експортних операцій. У працях А. Крисоватого [6], М. Пасічного [12], О. Волкової [3] висвітлюються питання податкової політики. Основні тенденції розвитку митних систем в умовах європейської інтеграції та глобалізації досліджували М. Адамів та Д. Левочко [2]. Науковці М. Матвеев [7; 8], Г. Гайдай [7], В. Лебедченко [7], Н. Голомша [8], В. Мирончук [8] розглядають проблемні аспекти обліку та оподаткування експортно-імпортних операцій, що виникли в умовах війни.

Мета статті. На основі аналізу стану податкової політики України у сфері експортно-імпортних операцій визначити особливості її функціонування та виробити рекомендації, що допоможуть здійснити успішну інтеграцію в європейський ринок.

Результати дослідження. Операції, що здійснюються при зовнішньоекономічній торгівлі країни, мають значну роль для будь-якої економіки світу. Засобом регулювання зовнішньоекономічної діяльності України є податкова політика, метою якої є створення сприятливих умов для формування позитивного сальдо зовнішньої торгівлі, залучення іноземних інвестицій, стимулювання конкуренції, усунення монополізму у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Варто виокремити основні завдання податкової політики в зовнішньоекономічній сфері, а саме:

- за рахунок митних платежів за експортно-імпортними операціями відбувається забезпечення дохідної частини бюджету;
- максимальне спрощення податкової системи і забезпечення її стабільності;
- стимулювання інвестиційних та інноваційних процесів, створення конкурентного середовища для залучення інвестицій та стимулювання підприємницької діяльності в зовнішньоекономічних секторах;
- здійснення заходів мінімізації впливу капіталу за кордон;
- унеможливлення тінізації доходів від зовнішньоекономічної діяльності та скорочення можливості розмивання податкової бази оподаткування [7].

Державна політика в Україні в різні періоди у сфері оподаткування зовнішньоекономічної діяльності поєднувала фіскальний та регулятивний характер впливу на імпортно-експортну діяльність, зміщуючи акцент зі стимулювання чи обмеження експорту, чи імпорту окремих товарів. Сьогодні світова тенденція податкової реформи в країнах світу полягає у спрощенні адміністрування оподаткування, у сфері зовнішньоторгівельного бізнесу – оподаткування міжнародної торгівлі протекціоністського характеру (спеціальні, захисні, антидемпінгові мита), мінімізації за допомогою офшорних зон тощо. Варто зазначити, що в умовах євроінтеграції фіскальна функція втрачає своє значення, оскільки ЄС наполягає на скасуванні або зниженні значної частини тарифних платежів.

Розглядаючи митні системи європейських держав необхідно зауважити, що митні органи регулюються на основі ключових засад, що визначені Митним кодексом ЄС. Цей документ окреслює основні правила та процедури, які повинні застосовуватися до товарів, що проходять через митну територію ЄС. Стаття 3 зазначеного Кодексу визначає повноваження європейських національних митних органів. Зокрема, першочерговим завданням європейських митних органів є здійснення контролю зовнішньоекономічної діяльності на всій митній території ЄС з метою сприяння чесної та прозорої торгівлі, а також реалізація спільної торговельної політики та інших спільних політик ЄС [1].

Важливою майбутньою тенденцією, що визначає роботу митних органів, є зростання електронної комерції в міжнародній торгівлі. Окремі країни розробляють політику для активізації та полегшення такої торгівлі для забезпечення економічного зростання. Тому з безперервним і поглибленим розвитком електронної комерції митниця поставила перед митним оформленням і наглядом за окремими її об'єктами нові виклики та завдання.

Аналізуючи сучасне європейське митне середовище, можна спостерігати сучасні тенденції при здійсненні митної справи:

- переміщення фокусу діяльності митних органів шляхом зміцнення міжнародного співробітництва для забезпечення дотримання встановлених європейських та міжнародних митних стандартів, правил і принципів;

- посилення системи взаємодії національних та міжнародних органів, що не належать до митних з митними органами в контексті підвищення ефективності виконання митних функцій;

- шляхом спрощення митних процедур, скорочення часу, який витрачається суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на проходження митних процедур, повної автоматизації митних процедур, сприяння життєдіяльності міжнародної торгівлі, особливо торгівлі в межах ЄС;

- розширення ролі митних органів на кордонах у контексті зміцнення національної безпеки, захисту суспільства від імпорту небезпечних і шкідливих товарів, підвищення безпеки міжнародних ланцюгів поставок [2, с. 109–118].

Відповідно до статті 277 Митного кодексу України об'єктами оподаткування експортно-імпортних операцій є:

1) товари, що ввозяться підприємством на митну територію України або вивозяться за межі митної території України, митною вартістю понад 150 євро;

2) товари та транспортні засоби, що реалізуються відповідно до статті 243 Митного кодексу України;

3) товари, що ввозяться (доставляються) на митну територію України у кількостях, що підлягають оподаткуванню митом відповідно до статті 12 Митного кодексу України та статей 5 і 6 Податкового кодексу України [9].

Розглянемо основні моменти оподаткування зовнішньоекономічних операцій:

1. Експорт товарів. Дохід від експортних операцій визнається на дату останньої події: перехід ризику та втрата контролю. Втрата контролю над товаром, що продається, відбувається, коли він фізично відправляється покупцеві (перевізнику покупця). Але момент переходу ризиків і вигод, пов'язаних із правом власності, визначається відповідно до бази постачання ІНКОТЕРМС, визначеної в контракті. Документом, що підтверджує дату виникнення виручки, може бути акт прийому-передачі товару, CMR або інший документ, що містить усі реквізити основного документа.

Для операцій в іноземній валюті, які відбуваються під час початкового підтвердження, сума конвертації іноземної валюти відображається у функціональній валюті бухгалтерського обліку за курсом обміну на дату операції. Якщо першою подією є отриманий авансовий платіж, застосовується обмінний курс на день отримання авансового платежу. На розподільчому рахунку для обліку коштів застосовують субрахунок 316 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті». Для експорту застосовується ставка ПДВ 0%. Дата оформлення митної декларації буде датою виникнення податкових зобов'язань [5; 10].

2. Імпорт товарів. З точки зору бухгалтерського обліку, імпортовані активи розглядаються як ресурси, контрольовані підприємством завдяки минулим подіям на дату визнання, і очікується, що використання активів принесе економічні вигоди в майбутньому. Дата реєстрації активів для імпортованих товарів – це дата, коли ризики та вигоди, пов'язані з правом власності на товари переходять до підприємства. Також є вимога розділу 5 НП(С)БО 9 про те, що запаси визнаються активами лише тоді, коли їх вартість може бути достовірно встановлена. У більшості випадків оприбуткування необхідно робити в день надходження імпортного товару на склад покупця. Первісна вартість імпортного запасу формується відповідно до вимог статті 9 НП(С)БО 9. Тому в його первісну вартість, безсумнівно, слід закладати суму мита, акцизу та фрахту. Крім того, при імпорті можуть бути збори, які прямо не регламентуються стандартом [5; 10; 17].

Як і у випадку експорту, операції в іноземній валюті під час первісного визнання відображаються у валюті звітності шляхом конвертації суми в іноземній валюті за обмінним курсом на дату операції (дата визнання активів, зобов'язань, власного капіталу, доходи і

витрати). Якщо першою подією було перерахування передоплати, то використовується курс на дату її перерахування.

Платник ПДВ має право врахувати «імпортний» податковий кредит у періоді, в якому виконано обидві умови: сплачено імпортний ПДВ та оформлено МД.

3. Курсові різниці. Для здійснення імпортно-експортних операцій використовується іноземна валюта, валютою податку є гривня. Тому при первісному визнанні імпортних товарів або виручки від експорту підприємства повинні керуватися положеннями НП(С)БО 21 «Вплив змін валютного курсу» та розраховувати курсові різниці. Отже, якщо першою подією експортної операції є відвантаження, а першою подією імпортної операції є отримання товару, курсова різниця, утворена заборгованістю, розраховується на кожен дату балансу, а також на дату здійснення господарської операції. На дату господарської операції курсові різниці можуть розраховувати:

- або в межах суми таких операцій – залишок боргу може бути перерахований наприкінці дня або взагалі на дату балансу;
- або на всю статтю.

Підприємства самостійно визначають порядок розрахунку курсових різниць та затверджують їх в обліковій політиці [5; 17].

4. Акцизний податок. Предметом оподаткування акцизним збором є реалізація та імпорт підакцизних товарів. Перелік товарів та ставки податку визначені ст. 215 ПКУ. Водночас ПКУ передбачає перелік операцій, які не є об'єктом оподаткування. Такими операціями є експортні операції, на які у день подання декларації акцизного податку оформлено митну декларацію, а також операції з продажу електричної енергії, виробленої когенераційними установками та/або з відновлюваних джерел енергії. У сфері імпоротної діяльності від оподаткування акцизним податком звільняються операції із ввезення на митну територію України раніше вивезених підакцизних товарів із виявленням недоліків, якщо ці товари не підлягають подальшій реалізації на митній території України [5; 11; 13].

Значні зміни в процедурі здійснення експортно-імпортних операцій внесли воєнні дії проти росії, оскільки виникли потреби у забезпеченні додатковими обсягами товарів у вигляді військового спорядження, гуманітарної допомоги, ліків тощо.

Відповідно до постанови КМУ від 18 березня 2022 р. № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» [4] відбулося спрощення провадження господарської діяльності на період дії воєнного стану шляхом зменшення кількості необхідних документів дозвільного характеру. Суб'єкти господарювання мають можливість замість окремого ліцензійного документа подавати до Міністерства економіки України або Міністерства внутрішніх справ України (залежно від виду господарської діяльності) декларацію про здійснення господарської діяльності. Однак це спрощення не поширюється на зовнішньоекономічну діяльність (зокрема на новостворену), де певні види діяльності потребують відповідних ліцензій, наприклад експорт окремих категорій товарів.

Сьогодні набуло чинності деяке спрощення парламентом щодо митного оформлення окремих категорій товарів у режимі імпорту, а для інших категорій товарів порядок проходження митних формальностей залишився незмінним.

Основним документом, який визначає категорії товарів, на які поширюється ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності на період дії воєнного стану, є постанова КМУ від 27 грудня 2022 р. № 1466 «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік» [14]. Введення воєнного стану в Україні загалом торкається ліцензування та квотування експорту товарів. Парламент вніс численні зміни до переліку товарів, на експорт яких поширюються ліцензії та/або квоти. Для

отримання ліцензії на експорт вищезазначених товарів суб'єкт господарювання повинен звернутися до Міністерства економіки України.

Станом на березень 2023 року фактично заборонено експорт: солі, придатної для споживання людьми; кам'яного вугілля, антрациту; брикетів, котунів та аналогічних видів твердого палива, одержаних з кам'яного вугілля; палива рідкого (мазуту); газу природного українського походження; деревини паливної у вигляді полін, колод, хмизу, сучків, гілок або в аналогічних формах; срібло та золото; відходів або брухту дорогоцінних металів чи металів, які плаковані дорогоцінними металами; брухт або інші відходи з вмістом дорогоцінних металів чи сполук [14].

Водночас митне оформлення декларацій на товари, зазначені в режимі експорту, здійснюється в звичайному довоєнному порядку.

Окрім того, відбулися зміни в оподаткуванні низки товарів, їх було звільнено від мита/податкових платежів при здійсненні експортно-імпортних операцій (табл. 1).

Таблиця 1

Зміни в оподаткуванні експортних / імпортних операцій

Вид товару	Зміни в оподаткуванні
Прокат плаский з інших легованих сталей, скло безпечне, оптичні прилади для слідкування, апаратура для приймання/передачі голосу, зображення, безпілотні літальні апарати без озброєння, метеостанції, броньовані автомобілі.	Звільнення від сплати ввізного мита та ПДВ при виконанні умови, що кінцевий отримувач: Міністерство оборони України, ЗСУ, правоохоронні органи та інші військові організації, територіальні формування громад. Від сплати акцизного збору звільняються лише броньовані автомобілі, оскільки інші товари не підакцизні, а тому акцизним податком не оподатковуються.
Вантажні автомобілі, автомобілі легко-ві, мотоцикли, причепи/напівпричепи та транспортні засоби для перевезення пасажирів у кількості до 10 осіб.	Звільнення для фізичних осіб (некомерційних організацій) з 01.04.2022 за умови, що такі транспортні засоби не походять з країни-окупанта/агресора та/або не ввезені з країни-окупанта/агресора та/або окупованої території.
Товари для цілей національної оборони згідно з п. 29 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про оборонні закупівлі»	Звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита на період дії воєнного стану. Акцизний податок сплачується, якщо товар є об'єктом оподаткування.
Продукти харчування, які є соціально значущі, медичні вироби та лікарські засоби із встановленими Кабінетом Міністрів України фіксованими цінами (постанова КМУ № 341 від 20 квітня 2020 р.)	Звільнення від сплати ввізного мита на період дії воєнного стану. Акцизний податок та ПДВ сплачується, якщо товар є об'єктом оподаткування.
Товари, що ввезені платниками єдиного податку 1, 2 та 3 груп (ставка 2% або 5%)	Умовою звільнення від оподаткування ПДВ та ввізного мита є ввезення таких товарів і вільний обіг на території України. Звільнення не поширюється на етанол та інші алкогольні дистиляти, алкогольні напої, пиво (крім квасу, ферментованого «на місці»), тютюнові вироби, тютюн, промислові замітники тютюну, рідини, що використовуються в електронних сигаретах. Акцизний податок з таких товарів сплачується.

Джерело: [11; 14].

Зважаючи на вищевикладене, вважаємо за доцільне врахувати особливості розрахунків під час здійснення імпортно-експортної діяльності в умовах воєнного стану.

Нині суб'єкти господарювання фактично не мають можливості розрахуватися за отримані товари та послуги до закінчення дії воєнного стану, якщо вони не належать до категорії «критичного імпорту», оскільки, відповідно до п.12 та п.14 Постанови Правління Національного банку України «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» від 24.02.2022р. №18 з 24.02.2022р. (далі – Постанова № 18) встановлено деякі обмеження щодо розрахунків, що здійснюються у сфері зовнішньоекономічної діяльності [15].

НБУ з 5 квітня 2022 року суттєво скоротив розрахунковий період для імпортно-експортних операцій з 365 днів до 90 днів (з 8 червня до 120 днів) (ст. 14-2 Постанови № 18). Якщо розрахунки щодо експортних/імпортних операцій не були здійснені до 5 квітня 2022 року, то вони мають бути завершені у термін до 365 днів від дати їхнього здійснення.

Потрібно відзначити, що скорочений строк розрахунків згідно Постанови № 18 не застосовують при умові, що:

- вартість товару (роботи, послуги), що підлягає експорту/імпорту, не перевищила 400 тис. грн на час здійснення зовнішньоекономічної операції;
- залишок на граничну розрахункову дату імпортованих/експортованих товарів/робіт/послуг не перевищує 400 тис. грн;
- належить до винятків, встановлені НБУ за поданням КМУ (згідно з Постановою НБУ від 14.05.2019 № 67) [11].

Основою обліку імпортно-експортних операцій є контракти, супровідні документи, ліцензії, митні, страхові, розрахунково-платіжні та претензійно-позовні документи. Удосконалення документообігу підприємств зовнішньоекономічної діяльності передбачає реалізацію наступних напрямів:

- а) ведення реєстрів і журналів забезпечення джерелами інформації про зовнішньоекономічну діяльність, що здійснюється організацією, з урахуванням їх поділу на основні види;
- б) розкриття фінансових записів про завершення господарські операції та нефінансову інформацію для створення основи щодо показників бухгалтерської звітності;
- в) розкриття інформації у внутрішніх документах у валюті проведення операції.

Отже, теорія та практика обліку імпортно-експортної діяльності потребує впровадження наступних заходів: удосконалення обліку імпортно-експортної діяльності шляхом оптимізації інформаційної бази та каналів надходження інформації, що є базою для прискорення адаптації та прийняття необхідних управлінських рішень; розробки нових методів оцінки зовнішньоекономічної діяльності підприємств, які відповідають сучасним інформаційним потребам користувача та можливостям інформаційних технологій; приведення у відповідність положень податкового законодавства до визначень бухгалтерського обліку; визначення процедур оподаткування операцій в іноземній валюті, які передбачають однакові облікові дані щодо формування фінансових показників.

Висновки та пропозиції щодо подальших досліджень. У сучасних умовах динамічний розвиток міжнародної торгівлі в Європі, з одного боку, підвищує економічну конкурентоспроможність країни та зміцнює її фінансово-економічний стан, з іншого – створює значні загрози національній безпеці країни, його ринку та суспільству, пов'язані з незаконним потоком міжнародних ланцюгів поставок. У таких умовах роль регулятора в забезпеченні максимізації конструктивних ефектів міжнародної торгівлі та мінімізації її деструктивного впливу на розвиток держави в цілому та її окремих сфер відіграє національна митна система. Існування країни в умовах війни та запровадження воєнного стану

спричинило низку змін у сфері оподаткування експортно-імпортних операцій. Суб'єктам господарювання слід уважно стежити за змінами податкового, митного та валютного законодавства, адже в період дії воєнного стану законодавець досить активно вносить зміни, скасовує чинні нормативно-правові акти та запроваджує нові стандарти.

References

Література

1. The European Parliament and of the Council (2013). Regulation (EU) No 952/2013 of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0952&rid=1>.
1. Regulation (EU) No 952/2013 of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. *The European Parliament and of the Council*. 2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0952&rid=1>.
2. Adamiv, M. Ye., Levochko, D. Ye. (2020). Kliuchovi tendentsii rozvytku mynykh system v umovakh hlobalizatsii ta yevropeiskoi intehratsii [Key trends in the development of customs systems in the context of globalization and European integration]. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku = Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and problems of development*, Vol. 2, No. 2, P. 109–118 [in Ukrainian].
2. Адамів М. Є., Левочко Д. Є. Ключові тенденції розвитку митних систем в умовах глобалізації та європейської інтеграції. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2020. Вип. 2, № 2. С. 109–118.
3. Volkova, O. H. (2021). Suchasnyi stan podatkovoi polityky Ukrainy v sferi zovnishnoekonomichnoi diialnosti [The current state of Ukraine's tax policy in the field of foreign economic activity]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu = Bulletin of Odessa National University*, No. 1–2 (278–279). P. 24–29 [in Ukrainian].
3. Волкова О. Г. Сучасний стан податкової політики України в сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник Одеського національного університету*. 2021. № 1–2 (278–279). С. 24–29.
4. Deiaki pytannia zabezpechennia provadzhennia hospodarskoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.03.2022 No. 314 [Some issues of ensuring the conduct of economic activity in the conditions of martial law: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 18, 2022 No. 314]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%B F#Text> [in Ukrainian].
4. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 No. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%B F#Text>.
5. Eksport – import [Export – import]. *Podatky & bukhoblik = Taxes & accounting*, 2016, No. 56. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/july/issue-56/article-19442.html> [in Ukrainian].
5. Экспорт – импорт. *Податки & бухоблік*. 2016. № 56. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/july/issue-56/article-19442.html>.
6. Krysovatyi, A. I., Melnyk, V. M., Koshchuk, T. V. (2016). Sutnist ta kontseptualni osnovy formuvannia podatkovoi polityky v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv [The essence and conceptual foundations of tax policy formation in the context of European integration processes]. *Ekonomika Ukrainy = Ukraine*
6. Крисоватий А. І., Мельник В. М., Кошук Т. В. Сутність та концептуальні основи формування податкової політики в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка України*. 2016. № 1. С. 35–51.

economy, No. 1, P. 35–51 [in Ukrainian].

7. Matveiev, M., Lebedchenko, V., Haidai, H. (2022). Rehuliuвання ZED v umovakh viiny [Regulation of foreign trade in conditions of war]. *Naukovi perspektivy = Scientific perspectives*, No. 5 (23), P. 232–245 [in Ukrainian].

8. Myronchuk, V., Matveiev, M., Holomsha, N. (2022). Mytni protsedury zabezpechennia zovnishnoekonomichnykh operatsii pid chas voiennoho stanu v Ukraini [Customs procedures for ensuring foreign economic operations during martial law in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo = Economy and society*, No. 39. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1386> [in Ukrainian].

9. Mytnyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy redaktsiia vid 04.03.2023 [Customs Code of Ukraine: Code of Ukraine edition dated 03.04.2023]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> [in Ukrainian].

10. Natsionalni polozhennia (standarty) bukhhalterskoho obliku [National provisions (standards) of accounting]. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/onemanuals/35131> [in Ukrainian].

11. Osoblyvosti importno-eksportnykh operatsii v period voiennoho stanu [Peculiarities of import-export operations during martial law]. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211993_osoblivost-mportno-eksportnykh-operatsy-v-period-vonnogo-stanu [in Ukrainian].

12. Pasichniy, M. D. (2016). Podatkova polityka Ukrainy v suchasnykh umovakh []. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Ekonomika*, Vol. 21, No. 7 (2), P. 123–128 [in Ukrainian].

13. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy redaktsiia vid 05.03.2023 [Tax Code of Ukraine: Code of Ukraine edition dated 03.05.2023]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].

14. Pro zatverdzhennia perelikiv tovariv, eksport ta import yakykh pidliahaie litsenzuvanniu, ta kvot na 2023 rik: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy; Perelik vid 27.12.2022 № 1466 [On approval of the lists of goods, the export and import of which are subject to licensing, and quotas for 2023: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; List dated 12/27/2022 No. 1466]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1466-2022-%D0%BF#n26>.

7. Матвеев М., Лебедченко В., Гайдай Г. Регулювання ЗЕД в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2022. № 5 (23). С. 232–245.

8. Мирончук В., Матвеев М., Голомша Н. Митні процедури забезпечення зовнішньоекономічних операцій під час воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1386>.

9. Митний кодекс України: Кодекс України редакція від 04.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

10. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/onemanuals/35131>.

11. Особливості імпоротно-експортних операцій в період воєнного стану. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211993_osoblivost-mportno-eksportnykh-operatsy-v-period-vonnogo-stanu.

12. Пасічний М. Д. Податкова політика України в сучасних умовах. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2016. Т. 21. Вип. 7 (2). С. 123–128.

13. Податковий кодекс України: Кодекс України редакція від 05.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

14. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік: Постанова Кабінету Міністрів України; Перелік від 27.12.2022 № 1466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1466-2022-%D0%BF#n26>.

- gov.ua/laws/show/1466-2022-%D0%BF#n26 [in Ukrainian].
15. Pro robotu bankivskoi systemy v period zaprovadzhennia voiennoho stanu: Postanova Natsionalnoho banku Ukrainy vid 24.02.2022 No. 18 [On the operation of the banking system during the introduction of martial law: Resolution of the National Bank of Ukraine dated February 24, 2022 No. 18]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> [in Ukrainian].
16. Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy Materialy robochoi hrupy "Ievropeiska intehtratsiia" [Project of the Recovery Plan of Ukraine Materials of the working group "European integration"]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/european-integration.pdf> [in Ukrainian].
17. Tomash, M. Opodatkuvannia mizhnarodnykh torhovelynykh operatsii [Taxation of international trade transactions]. *Vseukrainske profesiine yurydychne vydannia. Yurydychna Hazeta online = All-Ukrainian professional legal publication. Legal Gazette online.* URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/opodatkuvannya-mizhnarodnih-torgovelnih-operaciy.html> [in Ukrainian].
15. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Національного банку України від 24.02.2022 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>.
16. Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи "Європейська інтеграція". URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/european-integration.pdf>.
17. Томаш М. Оподаткування міжнародних торговельних операцій. *Всеукраїнське професійне юридичне видання. Юридична Газета online.* URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/opodatkuvannya-mizhnarodnih-torgovelnih-operaciy.html>.